

instabilitas, tantaque ad malum proclivitas. Si ergo gratia versatilis ad bonum opus à libero arbitrio flectenda est, quis speret se inter tot pericula, tentationes, obstacula, id facturum? Ergo non nostra, sed adversariorum sententia spem imminuit & frangit.

Deindè salutarem incutit metum doctrina gratiæ efficacis, dum nos admonet nostræ infirmitatis & indignitatis; infirmitatis quidem quæ tanta est, ut sine præpotenti gratiâ nihil unquam verè boni acturi simus; indignitatis vero, quoniam Deus operatur & velle & perficere, non pro meritis nostris, sed pro bona voluntate. (Philip. 2. 13.) Quod perpendentes, cum metu & tremore salutem nostram operamur; ergo in fociordiam non adducit, nec omnem sollicitudinem excludit quam defendimus sententia.

CAPUT II.

In quo sita sit Gratiæ efficacia.

QUÆSTIO hæc Molinistas & Congruistas minimè spectat; ex ipsorum enim doctrina superius exposita sequitur, eos gratiam admittere non re, sed nomine tantum efficacem. Quæ gratiæ tribuenda est virtus, hanc totam in liberum arbitrium refundunt. De proposita autem quæstione quadruplex potissimum est opinio, nempe Thomassini, Augustinianorum, Thomistarum, & Theologorum qui Augustinianos & Thomistas simul conciliant; de his opinionibus breviter differendum est tribus in articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Thomassini sententia.

Doctissimus ille Oratorii Domini Jesu Presbyter, divinæ gratiæ efficaciam reponit in multitudine, collectione & veluti conspiratione plurium Dei auxiliorum, tum interiorum, tum exteriorum. Licet enim, inquit, hæc auxilia sigillatim sumpta, voluntatis consensum certo non obtineant, eorum tamen coacervatio obstinatos quoslibet ita fatigat, & contumacem animam ita frangit, ut voluntatem quo Deus vocat non minus insuperabiliter impellat, quàm per se efficax Dei motio. Quemadmodum justus potest singula declinare peccata venialia, non tamen omnia; ita, juxta Thomassinum, potest voluntas his singulis gratiæ auxiliis resistere, non autem universis.

Refellitur hæc opinio: hujus enim assertores mediam voluntati insistere viam inter Molinistas & gratiæ per se efficacis vindices: at scopum sibi propositum non assequuntur. Nam, præsentem gratiâ, vel liberum arbitrium ad ea, vel à seipso primo determinatur; si priùs, gratia est per se efficax, ut satis liquet; si posterius, amplectenda est opinio Moliniana quæ libero arbitrio tribuit principatum in genere causæ efficientis: atqui Theologi quos hic impugnamus, gratiam ex natura sua efficacem repudiant ut libertati inimicam; ergo ad Molinistarum partes sese recipiant necesse est, quas supra profligavimus.

Præterea quotcumque congerantur auxilia, si ea seorsim spectes, nullum est juxta Thomassinum, quod voluntatis consensum certo obtineat. Non repugnat enim hominem primo impulsui resistere, secundo etiam & tertio, sicque deinceps; cum igitur ultimum auxilium ejusdem sit naturæ, non

repugnat etiam hominem huic postremo dissentire, ac proinde nihil est in hac auxiliorum veritate cui gratiæ efficacis nomen conveniat.

At, inquires, ille gratiarum acervus simul unoque impetu in voluntatem irruit. Esto, quid inde colliges? vel enim arctissima & *infallibilis* est connexio inter unanimum illam auxiliorum impulsione & voluntatis consensum, vel non; si prius, cumulus ille gratiarum ex natura sua est efficax, & actum est de libertate humana, quam illius sententiæ patroni cum auxilio per se efficaci stare non posse existimant; si posterius, & certa non sit connexio inter illam auxiliorum conspirationem & voluntatis consensum, jam non repugnat voluntatem dissentire, nec magis efficax erit illa gratiarum congeries, quàm gratia quælibet singularis.

Denique SS. Augustinus & Thomas, Scripturarum auctoritate ducti, gratiæ efficaciam reputant ex divina omnipotentia: atqui in Thomastini systemate nihil est quod summam Dei potentiam, supremumque illius in voluntates dominium manifestet. Inde enim sequeretur Deum non posse rebellis animi contumaciam frangere, quin voluntatem undique operosè adoriatur, & innumeris simul auxiliis obfideat, quibus tandem veluti fatigata succumbat: atqui hæc agendi ratio Deum omnipotentem non decet. Numquid enim Deus sine tot adminiculis, ac primo velut ictu, cor hominis subigere non valet, qui Paulum unà potuit voce proferere, Petro lacrymas solo intuitu cedere, Matthæum simplici nutu ad se pertrahere?

ARTICULUS II.

De Augustinianorum & Thomistarum opinio-
nibus.

Augustiniani gratiam ideo efficacem esse tradunt quia, cùm animus voluptate ducatur, Deus eum cœlesti perfundit delectatione, quæ major sit illicitis voluptatibus, quibus ingentia cupiditas ad res infimas allicit. Unde sequitur Deum gratiam inspirando, ipsum voluntatis consensum physicè non operari, sed moraliter duntaxat invitare ad consensum, tanta verò cum virtute, ut voluntas indubitanter suum invitandi consensum præbeat.

Gratiæ efficacia, seu victricis delectationis & caritatis inspiratio sic attemperata est concupiscentiæ, ut divina motio voluntatis contumaciam superet; pugnant enim inter se duo amores contrarii, cupiditas & caritas, ut vincit qui validior est. Itaque, sicut varii sunt obstinationis & reluctationis gradus, varios etiam cœlestis delectationis gradus subministrat Deus, suamque motionem ita moderatur, ut pro arbitrio voluntatem impellat & concutiat tantum, vel omnino domet & convertat. Ponamus, v. g. voluntatem longâ assuetudine ad sex obstinationis gradus pervenisse: si Deus suâ adductus benignitate, illius misereri voluerit eamque convertere, validius dabit auxilium, septemque inspirabit caritatis gradus. Gratia sic attemperata hominis pertinaciam superat, ejus duritiem frangit, voluntatem sibi subjicit, & reipsa per se efficax est.

Thomistæ gratiæ efficaciam reponunt in prævia & physica Dei motione, quæ voluntatem ad actum applicet. Nimirum, inquirunt, per

delectationem victricem Augustinianorum, non satis consulitur supremo Dei dominio, quo valeat creatam voluntatem ad quemcumque voluerit actum, cumque sibi libuerit, certo flectere. Cœlestis enim illa delectatio moraliter duntaxat agit in voluntatem, eam alliciendô & invitando ad consensum, ita ut ipsismet consensum non attingat, nec verè operetur: periclitari ergo videtur titulus causæ universalis Deo semper debitus.

ARTICULUS III.

De Sententia Theologorum qui Augustinianorum & Thomistarum placita simul conciliant.

Theologi non pauci gratiæ efficaciam reputant: 1°. motione, sive operatione divinâ quæ consensum physicè operetur; 2°. ex delectatione cœlitus in animam immissa quæ, quotiès delectatione seu cupiditate terrenâ superior est, toties illam majori suâ virtute superat; ita ut cœlestis hæc delectatio non absolûtè quidem sit victrix, sed relativè, id est comparatè ad gradus oppositæ cupiditatis.

Quæres 1°. quomodo probent ii Theologi gratiæ efficaciam sitam esse in prævia & physica Dei operatione.

Resp. sic probant. Cum gratiæ virtus, inquirunt, in morali tantum allectatione consistat, duplex instans concipiatur necesse est, alterum scilicet quo Deus animam mirifico quodam suaviter sensu afficit; alterum quo mens sic affecta Deum tam suaviter allicientem sequitur; duplex igitur erit causa *partialis* ejusdem boni actûs, Deus & homo;

Deus, ut inspirans delectationem quæ moraliter tantum agit; homo, ut causa efficiens boni operis: atqui nefas est pietatis actum partiiri Deum inter & hominem; bonum enim opus, sicut totum est hominis accipientis, ita totum est Dei Donantis. *Sicut totum in illo (libero arbitrio) sic totum ex illa (gratia) ait S. Bernardus. (Lib. de grat. & lib. arb. cap. 14. n. 47.)* Eo quoque pertinent hæc Augustini verba: *Quasi componit homo cum Deo, ut partem fidei sibi vindicet, atque illi partem relinquet; & quod elatius est, primam tollit ipse, sequentem dat illi. (Lib. de prædest. 55. cap. 2.)* Atqui ita se res habet in Augustinianarum sententia: nobiliorem boni operis partem sibi vindicat homo, ignobiliorem Deo relinquit. Bonum quidam est ad virtutem allici; sed hujusmodi allectatio non est ipsum bonum opus, imo ex ea pejor & deterior homo fieret, nisi suum ipsi præberet assensum; proindè cum homo invitanti Deo consentit, donum Dei perficit, additque de suo quod præstantius est. Nam bonum opus totum est in consensu; melior ergo fit per seipsum, quam fuerit per Deum; quod tamen dici non potest ex Augustino. (*Lib. 5. operis imperfecti, cap. 57.*)

Præterea, inquirunt, si Deus infallibili duntaxat jucunditate mentem illiciat, non est causa physica & effectrix boni consensûs: atqui Scripturæ, ut ex dictis constat, Deum exhibent ut physicè & efficienter operantem in homine pia desideria, rectum amorem, bonum consensum. Quid enim aliud nisi physicam operationem sonant textus innumeri, quibus Deus dicitur *omnia in omnibus operari, facere ut facinus, auferre cor lapideum, dare cor carnis, creare cor mundum, creare in operibus bonis, operari & velle & perficere?* Idem suadent textus alii quibus gratiæ virtus comparatur cum ea divinæ voluntatis operatione, quæ

res universas creavit, mortuos suscitavit, miracula patravit. Numquid apertius exprimi potest præpotens & physica causæ efficientis operatio? Non solum ergo Deus hominem allicit invictè ad consentiendum; sed ipsum quoque consensum operatur, fingit, efficit.

Denique docent Augustiniani, homini lapsio necessariam esse gratiam perefficacem, quia infirmior est ad malumque propensior, quam ut solo gratiæ verfatilis auxilio bonum operari valeat. Adamo quidem firmo & valido sufficiebat auxilium ad nutum voluntatis flexibile; siquidem nullâ præviæ cupiditatis titillatione ad malum trahebatur; sed homini lapsio & concupiscentiæ seruo opus est gratiâ potentiori, & allestione victrici quæ animum distrahat à noxiis & illicitis deliciis, quibus ad malum incitatur. Hæc est veluti basis Augustiniani Systematis.

Non diffitemur quidem, pergunt Theologi de quibus agitur, hominem lapsum potentiori gratiâ indigere, ob suam infirmitatem; at contendimus gratiæ per se efficacis necessitatem à naturæ humanæ depravatione tantum non esse repetendam; sed etiam ex summo quo Deus pollet in voluntates creatas dominio ut eas inclinet quo voluerit & quando voluerit, sive bonas, sive malas; nihil enim omnipotentæ divinæ detractum fuit per hominis integritatem, nihilque ipsi accessit ex hominis lapsu; ea quippè à Deo non potest alienari, nec minui vel augeri pro varia hominis conditione.

Quæres 2°. quomodo probent iidem Theologi gratiæ efficacitatem consistere etiam in delectatione cœlesti.

Resp. Probant 1°. ex Augustino qui explicans hæc S. Joannis verba: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* (Joan. 6. 44.) Hic habet: *Noli cogitare te invitum trahi; trahitur*

animus & amore. . . si Poetæ dicere licuit, trahit sua quemque voluptas, non obligatio, sed delectatio, quanto fortius non dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, . . . delectatur justitiâ, delectatur sempiternâ viâ, quod totum Christus est! (Tract. 26. in Joan.) Tunc, inquit idem Doctor, bonum concupisci incipit, quando dulcescere cœpit: . . . in qua (dulcedinis gratia) si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur bonum, sed nec inchoatur ex nobis. (Lib. 2. ad Bonifacium, cap. 9.) Sic etiam differit: Nos dicimus humanam voluntatem sic divinitus adjuvari ad faciendam justitiam, ut accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque summi illius atque incommutabilis boni. (Lib. de spiritu & littera, cap. 3.) Sine illa delectatione frustra innotescere veritatem docet: Cum (veritas) cœperit non latere, nisi etiam delectet, non suscipitur. (Ibid.) Denique, inspiratâ, inquit, gratiâ suavitate per Spiritum Sanctum, facit (Deus) plus delectare quod præcipit, quàm quod delectat impedit. (Ibid. cap. 29.)

Probant 2°. ex Concilio Arausicano II ita definiente: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem perinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere. . . . posse confirmari absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu: (can. 7.) atqui isto Concilii ab universa Ecclesia recepti canone declaratur, gratiam ad omne bonum necessariam, in suavitate seu delectatione divinitus inspirata sitam esse.*

Probant 3°. ex eo quod nullum in isto naturæ statu peccatum committatur, nisi præcesserit illicita quædam delectatio, seu cupiditas. *Quidquid enim est peccatorum, inquit Augustinus, in dictis, in factis, in cogitationibus, non exoriuntur*

nisi ex mala cupiditate; non exoritur nisi ex illicita delectatione. (Serm. 155. de verbis Apostoli, cap. 1.) Quamobrem Apostolus omnia peccatorum genera isto mandato, non concupisces prohiberi insinuat; quod supponit, ut notat Augustinus, nullum peccatum, nisi concupiscendo, id est, nisi ex illicita delectatione committit. (Lib. de spiritu & litt. cap. 4. n. 6.) Idem sic docet S. Cyrillus Alexandrinus: Voluptas quædam ante omne peccatum præcurrit, & fervens cupiditas ad dilecta solet allicere, . . . & mentis consensum arripit. (Lib. 4. in Joan. cap. 7. tom. 4. pag. 431.)

Unde sic argumentatur: oppositorum oppositæ sunt rationes, ex vulgari axiomate: atqui in naturæ lapsæ statu nullum est peccatum, quod suam ex prava & terrena delectatione originem non ducat; ergo è contrario quidquid boni agimus, suum ex cœlesti delectatione ortum habet.

Quæres 3°. quibus argumentis probent iidem Theologi cœlestis delectationis efficaciam non esse absolutam, sed relativam.

Resp. Probant 1°. ex carnis & spiritus luctatione quam his verbis describit Apostolus: *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hæc enim sibi invicem adversantur.* (Gal. 5. 17.) Ibi carnis & spiritus nominibus cupiditatem, & caritatem quæ proprium Spiritus Sancti donum est, intelligit Apostolus: atqui in eo conflictu hæc vincit quæ viribus prævalet; ut ergo cupiditatem vincat caritas, majores habeat vires oportet. Porro non eadem est in omnibus vis cupiditatis, verum in aliis major, in aliis minor; ejus motus in eodem etiam homine modo vehementiores sunt, modo remissiores. Supponamus itaque motum cupiditatis esse quinque graduum, illum profecto non superabit caritas trium duntaxat aut quatuor

graduum. Caritas igitur, sive delectatio cœlestis, ut oppositam vincat cupiditatem, eam virium gradibus superet necesse est.

Probant 2°. ex Patribus, & maximè ex Augustino: Quod amplius non delectat, inquit, secundum id operemur necesse est. (In Epist. ad Galat. cap. 5. n. 49.) Manifestum est certè secundum id nos vivere, quod sectati fuerimus; sectabimur autem quod amplius dilexerimus; itaque si ex adverso existant duo, præceptum justitiæ & consuetudo carnalis, & utrumque diligitur, id sectabimur (sive eligemus) quod amplius dilexerimus. (Ibid. n. 54.) Ergo justitiæ dilectio sive delectatio, non absolute victrix est, sed relative ad vires oppositæ cupiditatis.

Id sancti Doctoris experimento confirmant: *Voluntas nova*, inquit, quæ mihi esse cœperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, Deus, sola certa jucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. (Lib. 8. Confess. cap. 5.) In Augustino igitur nondum planè converso duæ erant voluntates, duæque delectationes, una spiritualis, carnalis altera, quæ inter se confligebant. Quod incertamine voluntas, sive delectatio spiritualis, nondum idonea erat; id est, non satis virium habebat; ad superandam contrariam voluntatem, sive delectationem carnalem quam roboraverat diuturna peccandi consuetudo; ergo delectatio spiritualis modo victrix est, modo victa, prout majores vel minores sunt oppositæ delectationis vires.

Probant 3°. ex illustrissimo Bossuet, qui gratiæ in duplici naturæ humanae statu discrimen exponens, hæc habet: *Le changement le plus essentiel que le péché ait fait dans notre ame, c'est que l'attrait indélébile du plaisir sensible prévient toutes les actions de notre volonté. C'est en cela que consiste notre langueur & notre foiblesse, dont*

nous ne ferons jamais guéris, que Dieu ne nous ôte cet attrait sensible, ou du moins ne le modere par un autre attrait indélébile du plaisir intellectuel; alors si par la douceur du premier attrait notre ame est portée au bien sensible, par le moyen du second elle sera rappelée à son véritable bien, & disposée à se rendre à celui de ces deux attrait qui sera supérieur. Elle n'avoit pas besoin, quand elle étoit saine, de cet attrait prévenant qui avant toute délibération de sa volonté l'incline au bien véritable, parce qu'elle ne sentoit pas cet autre attrait, qui avant toute délibération l'incline toujours au bien apparent. (Traité du libre arbitre.)

Ita etiam sentiunt insigniores & Schola S. Thomæ Theologi; Thomas de Lemos, (Panoplia, tom. 3. part. 1. cap. 19. n. 203.) Massoulié in opere cui titulus, S. Thomas sicut interpret, Contenson & Serri in opere quod inscribitur, D. Augustinus cum D. Thoma conciliatus, (cap. 15. n. 3.) & alii.

Probant 4°. rationibus theologicis: 1°. Repugnat, inquit, voluntatem quæ in omnibus suis actibus amore ducitur, juxta illud S. Augustini effatum, *Amor meus pondus meum, eo feror quocumque feror*, illud eligere ac prosequi quod eam minus delectat. Repugnat, v. g. avarum qui pecuniâ magis delectatur, quàm lautis dapibus, quandiu sic affectus erit, maximam pecuniæ summam ad splendide epulandum impendere; ergo cœlestis delectatio, non absolute & quocumque in casu victrix est; sed relative, quando scilicet contrariâ delectatione carnali superior est.

2°. Inspiratio dilectionis quæ proprie gratia est, ut ait Augustinus, ignis quidam est spiritualis in animum immisus, juxta illud Christi dictum: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* (Luc. 12. 49.) atqui ignis, sicut & alia quælibet causam efficiens creata non operatur nisi relative ad majorem vel minorem subjecti in

quod agit relictationem; ergo pariter sancta dilectio, sive delectatio divinitus inspirata, vim suam non exerit, nisi prout magis vel minus resistit voluntas; tuncque solum vincit, cum gradibus superat eum cupiditatis motum, quo voluntas hominis ad peccatum excitatur.

3°. Quemadmodum inferior quævis gratia vim aliquam habet, quâ voluntatem ad bonum faciendum malumque fugiendum movet & excitat, (alioqui nullas voluntati vires conferret.) ita motus quilibet concupiscentiæ vim habet majorem vel minorem, quâ voluntatem à bono revocat ad malumque allicit; dubitari igitur non potest, quin validiore opus sit gratiâ ad superandam vehementiorem cupiditatem, quàm ad vincendam debiliorem.

4°. Hæc relativa gratiæ vis, inquit, manifeste patet in peccatorum conversione quæ, juxta solitum divinæ Providentiæ cursum, non fit subito, at sensim per variosque progressus. Undenam istud accidit, nisi quia primi gratiæ motus, ut plurimum, sunt debiles, nec satis virium habent ad statim emolliendam cordis duritiem? dum vero ii gratiæ instinctus paulatim invalescunt, eo tandem perveniunt, ut voluntatis relictationem pravosque affectus veritate firmatos superare valeant.

5°. Denique ex adversariorum confessione suam probant sententiam. Fatetur enim *Tournely*, tenuem gratiam planè sufficere ad orandum, ad observandaque faciliora quædam præcepta; sed gratiâ validiore opus esse ad implenda difficiliora legis mandata. Quid autem id aliud est, quàm agnoscere victricem non esse gratiam, nisi ipsius vires quandam habeant proportionem cum cupiditatibus, ex quarum præsertim relictatione oritur bonorum operum difficultas? unde sequitur gratiæ efficaciam ad cupiditatum obstentium vires esse relativam.

Objicitur 1°. gratiæ efficaciam à delectatione

victrici non esse repetendum. Deus enim multis aliis modis ad bonum nos efficaciter movet; 1°. scilicet per timorem gehennæ quem, tanquam valde utilem & efficacem, Scripturæ commendant: quid verò delectationi magis opponitur, quam timor? 2°. per varios hujus vitæ casus, quales sunt morbi & bonorum temporalium jactura.

Respondent ad primum Theologi quorum sententiam exponimus: vel timor gehennæ cum Dei amore conjunctus est, tumque opus nostrum sit ex aliqua justitiæ delectatione; vel timor ille solus est, à Deique amore sejunctus, ideoque servilis: quidquid autem, ex solo impellente, agimus, sit sine veri & summi boni delectatione, & absque gratia Dei propriè dicta, & idcirco ex aliqua parte vitiosum est.

Respondent ad secundum, nonnunquam hujus vitæ ærumnis, malique temporalibus uti multiformem Dei sapientiam, sive ad concutiendum peccatorem, sive ad suæ inferioris gratiæ operationem valendam: sed fide certum est hujusmodi affectus merè naturales, veram non esse Christi gratiam de quâ hic agitur, nec cuiquam prodesse absque gratiæ medicinalis auxilio.

Obijcitur 2°. ex doctrina delectationis *relative* victricis quadam absurda sequi. 1°. Penitus evanescit gratiæ efficacis, & gratiæ excitantis ac inefficacis discrimen. Nam gratia excitans foret victrix, si debiliorem offenderet cupiditatem, & gratia victrix esset inefficax, si majorem in cupiditatem incideret. 2°. Nulla propriè loquendo esset gratia ex se efficax. Nam delectationis victricis efficacia non tam ex interna ipsius virtute penderet, quam ex debilitate cupiditatis oppositæ; egregiam verò gratiæ laudem, quod cupiditatem sibi inimicam vincat, quando ipsi viribus prævalet, & ab ea vincatur, ubi minus habet virium!

Respondent alii ad primum gratiam victricem & gratiam excitantem in hominibus variè affectis non

differre intrinsecè; sicut ignis qui paleam siccam & arida samenta comburit, lignum autem aquâ madidum non incendit, à seipso intrinsecè non discrepat. Si vero supponantur homines duo simili modo comparati, gratia quæ unum convertit, à gratia quæ alterum non convertit, differt quoad gradus. Quemadmodum enim in morbis corporis, qui ejusdem sunt gravitatis, eadem requiritur vis medicamenti, inæqualis vero in morbis inæqualibus: ita etiam ad sanandos voluntatis morbos, modo magis, modo minus potens gratiæ virtus necessaria est.

Respondent ad secundum, delectationem cœlestam ex se & virtute internâ efficacem esse, quamvis tunc solum victoriam obtineat, quando cupiditatem viribus superat. Prorsus infulsè, inquirunt, irridetur efficacia hæc *relativa*; nonne causa omnes physica & creata, quamvis per se efficaces, majorem vel minorem effectum producant, pro varia subjectorum in quâ agunt conditione? Nonne ignis, v; g. tanto facilius comburit, quanto siccus est lignum? Nonne medicamenta, licet efficacissima, plus minusve operantur pro morbi gravitate? Ipsa Christi Sacramenta, quamvis gratiam ex se conferant, æqualem tamen illius copiam hominibus, etiam ritè comparatis, non impertiunt; sed majorem aut minorem, prout ad ea unusquisque magis vel minus præparatus accedit.

Obijcitur 3°. cœlestem delectationem oppositâ cupiditate validiorem, voluntati necessitatem inferre: voluntas enim dissentire non potest, quando gratia plus habet virium ad obtinendam ipsius consensum, quam voluntas ad eum denegandum.

Respondent alii 1°. in objecta difficultate supponi libertatis essentiam in æquilibrio consistere, sive in æqualitate virium & potentiarum ad utrumque oppositum: quod sanè est falsissimum; 2°. bonam delectationem contrariâ cupiditate validiorem, non magis voluntati necessitatem inferre, quam alias

affectiones in anima dominantes. Avarus qui acquirenda pecunia magis delectatur, quam otiosâ deambulatione, oblatam sibi lueri spem nunquam repudiabit, ut deambulet. Homo carnis voluptatibus serviens, splendidas epulas sibi propositas non respuet, ut carnem domet jejuniis. Mercator qui vitam magis quam suas merces amat, illas procul dubio in mare projiciet, si vitam, instante naufragio, servare aliter nequeat. Quis autem negaverit hæc omnia fieri liberè, quamvis ex vehementiori inclinatione fiant? Cum ergo celestis delectationis efficacia ejusdem sit generis, ac aliarum affectionum quæ in anima prævalent, non magis libertatem adimit, quam amor dominans vitæ, divitiarum, voluptatum, &c.

Quæres 4°. quid discriminis admittant iidem Theologi inter gratiam *physicè prædeterminantem*, & delectationem victricem.

Respondent alteram ab altera plurimum differre. 1°. inquit, gratia *physicè prædeterminans* est gratia increata, sive omnipotens & misericors Dei voluntas, quidquid boni volumus aut facimus efficaciter & *physicè operans*: victrix autem delectatio est gratia creata, à Deo *physicè producta*, & mortaliter tantum, quamvis certo, voluntatem ad bene agendum inclinans. 2°. Motio Dei *physicè prædeterminans*, efficaciam habet absolutam, & semper quidquid vult efficit, quia infinita & invicta est divina divina: delectatio vero, cum virtutem non habeat, nisi finitam & vincibilem, *relativè* tantum est efficax. 3°. Gratia *physicè prædeterminans*, ex seipsa non suscipit majus aut minus, siquidem actus est voluntatis divinæ simplicissimus & efficacissimus; major proinde aut minor dici non potest, nisi ratione effectus quem majorem vel minorem, pro suo arbitrio operatur: contra delectatio victrix aliquando vegetior est, aliquando remissior, semperque augeri potest vel minui,

Observatio.

Cum gratiæ ex seipsâ efficacia dogma, & Scripturæ oraculis, & orationibus Ecclesiæ, & Patrum testimoniis nitatur, cumque ab intimâ ejus persuasione maximè pendeat virtutum Christianarum exercitatio, illud pro viribus defendere nobis religio fuit; verum in quo coarctata sit gratiæ efficacia pronuntiare, non ita necessarium est ac utile.

CAPUT III.

Virum in statu innocentia admittendum sit auxilium per se efficax, ut primus homo bene ageret & perseveraret.

CIRCA quæstionem hanc variæ sunt Theologorum opiniones.

1°. Molinistæ sentiunt Adamum innocentem non alio ad bene agendum opus habuisse auxilio, quam versatili, idque cum eorum principis optimè cohereret. Si enim homini post lapsum minimè necessarium fuerit auxilium per se efficax, quod putant libertatis inimicum, multo magis à beatissimo innocentia statu removendum est. Stultum quippe fuerit, illud in homine sano & integro admittere auxilium, quod homini infirmo & viribus attenuato necessarium negant.

2°. Theologi qui Augustiniani dicuntur, insigne discrimen inter naturam sanam & lapsam constituunt. Docent epim nullum in statu innocentia homini concessum & necessarium fuisse auxilium; nisi versatile, ex liberoque arbitrio ita suspensum, ut illud voluntas quamcumque in partem vellet, pro suo nutu fleteret. In corrupta

autem naturæ statu gratiæ per se efficacis, victrific-
que delectationis necessitatem strenuè defendunt.

3°. Thomistæ contendunt homini integro opus
fuisse ad singulos actus præmotione physicâ; quam
in quocumque naturæ statu admittunt. Id tamen
discriminis statuunt, quod illa motio naturæ inno-
centi non fuerit necessaria, nisi quia non potuit à
Deo quoad singulos actus non pendere: huic autem
titulo in præsentî statu alter accedat: infirmi-
tatis nimirum & corruptionis.

P R O P O S I T I O.

*In statu naturæ innocentis admittendum est auxi-
lium, sive motio divina ex se efficax.*

ARG. I. Ex Augustino.

1°. Docet Augustinus Angelos sanctos ut, ca-
dentibus aliis, in iustitia starent, opus habuisse
auxilio per se efficaci, & ipsum voluntatis motum
operante. Idem ergo de homine innocente statuen-
dum est. Sic autem de Angelis differit? *Si non po-
tuerunt seipsos facere; meliores quàm eos ille fe-
cerat ... profecto & bonam voluntatem, quâ me-
liores essent, nisi operante adiutorio Creatoris, ha-
bere non possent.* (Lib. 12. de civit. Dei, cap. 9.)

Porro ille auxilium ex se efficax in statu naturæ
innocentis admisit, qui asserit Deum operatum esse
bonam voluntatem, quæ sanctos Angelos præstitit
meliores: atqui S. Augustinus asserit, &c. vel
igitur sentiendum est Angelos seipsos fecisse me-
liores, vel bonam ipsorum voluntatem ab operante,
ac proinde efficaci Creatoris adiutorio, ut ait Au-
gustinus, prodidisse: atqui nefas est dicere Angelos
ex seipsis evasisse meliores, quàm Deus eos fece-
rat: ergo, &c.

Respondent Augustiniani bonos Angelos, li-
cet ipsis non adnerit auxilium ex se efficax,

nequaquam tamen ex seipsis meliores evasisse; si-
quidem ipsis præsto erat gratia versatilis, cujus
adminiculo in iustitia constanter permanserunt.

Sed malè sibi cohærent Augustiniani. Cum enim,
ubi agitur de statu præsentî, adversus Molinistas
pugnandum est, eos sic urgent: vestra hæc gratia
versatilis id unum confert homini lapsò, ut possit
benè velle, sed bonam voluntatem non operatur;
eam igitur homo sibi tribuit, melioremque sese
efficit, quàm Deus fecerat: melior est enim qui
benè agit, quàm qui tantummodo potest benè
agere; sicque Deo perit primæ & universalis
causæ titulus: iidem vero Theologi, ut motio-
nem ex se efficacem è statu naturæ innocentis ex-
cludant, modo planè opposito ratiocinantur.
Quamvis, inquit, Adamus integer & boni
Angeli nonnisi gratiam versatilem acceperint,
quâ fieret tantum ut possent benè agere, non
autem ut benè agerent, non tamen ipsi sese me-
liores præstiterunt, quàm Deus eos fecerat: non
sine aliquo enim Dei auxilio in bonos actus erum-
pebant. Quis autem non videat sibi non constare
Augustinianos?

2°. Ibidem declarat S. Doctor Sanctos Angelos,
ut, ceteris cadentibus, in bono perseverent, opus
habuisse ampliori auxilio: *Isti autem qui ... mali
sunt ... aut minorem acceperunt amoris divini gra-
tiam, quàm illi qui in eadem perseverant; aut si
utriusque boni æqualiter creati sunt, istis malâ volun-
tate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beati-
tudinis plenitudinem, undè se nunquam casuros
certissimi fierent, pervenerunt.* Asserit itaque S. Doc-
tor ampliori auxilio munitos fuisse Angelos qui
in iustitia permanserunt, quàm alios qui pro-
lapsi sunt: atqui istud amplius auxilium aliud
esse non potuit, quàm operatio divina in Angelis
ipsissimam perseverandi voluntatem efficiens; ergo
tum Angelis, tum homini necessarium fuit auxi-
lium quo Deus ipsam velle operaretur.

ARG. II. Ex S. Fulgentio.

Fidissimus ille S. Augustini discipulus sic docet: *Omne quod creatum est, sicut antequam crearetur, non fuit; sic antequam acciperet, habere non potuit; & sicut subsistere non potest sine illius operatione qui fecit, sic bonum non potest velle, nisi Deus dignetur jugiter adjuvare.* (Epist. 4. ad Probam, cap. 3.) Ibi loquitur S. Doctor de qualibet rationali creatura, sive Angelicâ, sive humanâ, sive integrâ, sive corruptâ. (*omne quod creatum est.*) generatim vero pronuntiat eam non posse bonum velle aut facere, nisi adjuvetur à Deo, & quidem non minus efficaciter operante, quàm cum illam conservat: atqui profecto hic loquendi modus auxilium per se efficax designat.

Sic etiam disertius loquitur: *Non alia (virtus divina) Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare: una est in utroque gratia operata; in hoc, ut surgeret, in illo, ne caderet; in illo, ne vulneraretur, in isto, ut sanaretur.* (Lib. 2. ad Transmendum, cap. 3.) Itaque non alia virtus Angelo necessaria fuit ut non caderet, quàm homini lapsus ut post casum erigeretur: atqui, fatentibus Augustinianis, homo lapsus gratiâ per se efficaci indiget, ut post ruinam reparetur; Angelus ergo pariter opus habuit auxilio per se efficaci, ne laberetur.

ARG. III. Ex S. Thoma.

Affirmat, & quidem multis in locis, Angelicus Doctor in utroque statu requiri motionem Dei physicam ad singulos actus. *Na ura hominis, inquit, potest considerari dupliciter: uno modo in sua integritate, sicut fuit in primo homine ante peccatum; alio modo secundum quod est corrupta in nobis peccatum primi parentis. Secundum*

natum utramque statum natura hominis indiget auxilio divino ad faciendum vel volendum quodcumque bonum, sicut primo movente. (1. 2. quæst. 109. art. 2.) En pramotionis physicae in utroque statu necessitas clarè asserta. Cujus generalem hanc rationem affert, (Art. 9.) *quia scilicet nulla respicitur in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divina.*

ARG. IV. Ex rationibus Theologicis.

Prima Ratio. Non minus in statu innocentiae, quàm in statu naturæ lapsæ præcepta fuit humilitas. Hæc autem virtus eo potissimum nititur fundamento, quod ponit Apostolus his verbis: *Quis te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* (1. Cor. 4. 7.) *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* (Ibid. cap. 1. v. 31.) Beatos Angelos in semetipsis gloriari posse quis credat, cum ipsi in conspectu throni procedentes, clamare non cessant: *Gratiarum actio, honor & virtus; & fortitudo, Deo nostræ.* (Apoc. 7. 12.) atqui merito in seipsis gloriari possent Sancti Angeli, quasi ab aliis sese discrevissent, si versatili tantummodo acceperunt auxilium, quod solam perseverandi potentiam daret, non ipsam operaretur perseverantiam. Id enim à gratia versatili non habuerunt, ut discernerentur ab aliis, cum eadem Angelis tum stantibus, tum cadentibus data fuerit: *Gratia vero quæ est communis bonis & malis, inquit Augustinus, non distinguit bonos à malis,* (Lib. de prædest. SS. cap. 5. n. 10.)

Hoc principio utuntur Augustiniani adversus Molinistas: Si duobus hominibus, inquit, una eademque gratia versatilis detur, quâ benè agere & perseverare possint, horum vero alter benè agat & perseveret, non item alter, unus profecto sese ab alio discernit vi liberi arbitrii, non au-

tem gratiæ; siquidem in utroque eadem reperitur. Quam facile sit illud Augustinianorum argumentum adversus ipsos reflectere, ex modo dictis patet.

Secunda Ratio. Quin Deus futuras omnes, tum Angelorum, tum Adami innocentis liberas determinationes certo præseverit, nemo Christianus dubitat: atqui in Augustinianarum systemate nutare videtur illa scientiæ divinæ certitudo Deus enim futuras, sive Angelorum, sive Adami determinationes certo præseverit, vel in suis decretis prædeterminantibus, quibus hoc aut illud in Angelis & Adamo efficaciter operari statuisset, vel in seipsis, vel in Angelorum & Adami voluntate: atqui nihil horum dici potest in opinione Augustinianorum. Non quidem primum: nam decreta prædeterminantia omnemque efficacem Dei operationem à statu naturæ innocentis excludunt in Theologi. Non secundum: quidquid enim Deus novit, ab æterno compertum habuit; determinationes autem voluntatis creatæ non existunt, nisi in tempore: quatenus vero spectantur ut mere possibiles, innumera secumque pugnantes esse possunt. Non denique tertium, id est, non potuit Deus liberas Angelorum & Adami determinationes in ipsorum voluntate certo prænocere. Hæc enim in se considerata, ut alibi diximus, nuda est facultas ad hoc vel illud indifferens & flexibilis, quæ potest ad varias diversasque determinationes, pro innata mutabilitate sese ferre; ergo in systemate Augustiniano Deus liberas sive Angelorum, sive Adami determinationes non certo prænoxit; ergo in statu innocentis admittatur necesse est auxilium ex se efficax. Cum enim motio Dei in tempore sit æterni ipsius decreti instrumentum, & ad illius executionem adhibeatur, ejusdem naturæ esse debet, ac decretum quo Deus efficaciter statuit hoc vel illud operari.

Tertia Ratio. Eo statu innocentis excludi non potest præmotio physica quoad singulos actus, quin periclitetur divinæ Providentiæ certitudo. Hæc quippè in eo sita est, quod Deus res universas & singulas tam certâ ratione regat, temperet ac moderetur, ut falli in exequendis suis consiliis nequeat. Ad certam vero divinorum decretorum executionem, necesse est ut Deus liberas creatæ voluntatis determinationes ad finem sibi propositum modo quodam infallibili dirigat: atqui si Angeli & Adamus in statu innocentis versatilem tantum gratiam habuerint, quis concipiat potuisse Deum liberas ipsorum determinationes ita disponere, ut eas ad finem à se præstitum certo perduceret? Siquidem penès horum voluntatem erat, oblatum sibi auxilium versatile, in quamcumque vellent partem flectere, illudque efficax vel sterile pro suo arbitrio facere.

Gravissimis his rationibus præmoti, Thomistarum sententiam anteponebam censuimus, quamvis nonnullis obnoxia sit difficultatibus, ex quibus sese expedire vix ac ne vix quidem potest humana ratio. Non levioribus autem urgeri Augustinianos, ex dictis compertum est.

Solvuntur objecta.

Obj. 1°. S. Augustinus qui de gratia naturæ innocenti propria ex professo disseruit, duplex adjutorium distinguit: *Aliud est adjutorium, inquit, sine quo aliquid non fit; & aliud est adjutorium quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen, cum adsuerint alimenta, iis fit ut vivat qui mori voluerit; ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit ut vivamus ... adjutorium quo est non solum sine quo non fit; verum etiam quo fit propter quod datur.* (Lib. de Corrept. & grat. cap. 12. n. 34.)

Premissâ distinctione duplicis adjutorii quo, ex se ipso efficacis, & sine quo, ita pergit S. Doctor: *Primo itaque homini... datum est adjutorium perseverantiæ, non quo feret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero Sanctis in Regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur. (Ibid.)*

Num. 37. Sic exponit cur in statu innocentia non datum fuerit homini adjutorium quo, sive ex se ipso efficacis: *Quia scilicet tales vires habebat, sive voluntas, quæ sine ullo instituta fuerat peccato, ut dignè tantæ bonitati & tantæ bonè vivendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium.*

Undè sic disputatur: docet Augustinus primum hominem, ad perseverandum in originali justitia, non indignisse adjutorio quo, id est, ex se efficaci; ergo hujusmodi auxilium è statu innocentia exclusit.

Resp. Dist. ant. Docet Augustinus primum hominem sub aliquo respectu non indignisse adjutorio ex se efficaci, conc. ant. eo non indignisse sub omni respectu, neg. ant.

Sub aliquo respectu dici potest Adamum innocentem auxilio per se efficaci opus non habuisse ad bonè agendum & perseverandum; si nimirum spectetur status roboris & sanitatis in quo fuerat constitutus. Itaque si auxilium seu motio ex se efficacis ex alio capite non requireretur, quam ad vires resarciendas, & infirmitatem roborandam, illud procul dubio non fuisset Adamo necessarium, quo tempore integer erat & viribus potens.

Cum ergo dicit Augustinus in libero primi hominis arbitrio relicum esse ut perseveraret, si vellet; sed post illius lapsum, gratiam electis dari, quæ non solum perseverare queant, sed

etiam quæ reverà perseverent; hæc similia comparatè dicuntur, habitâ scilicet ratione, hinc sanitatis Adami, illinc vero nostræ infirmitatis: *Ille non opus habebat eo adjutorio quod implorant isti (Sancti in hac vita) cum dicunt: video legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ... quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem ille vero nullâ taliter adversus seipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco suâ secum pace fruebatur. Proinde ... potentiorè gratiâ indigent isti. Ita S. Doctor, (Lib. de Corrept. & grat. cap. II.)*

- Inst. Quamvis S. Doctor in libro de correptione & gratiâ fusè differnerit de statu innocentia & gratiâ ipsius propria, nullam tamen de cujusdam auxilii per se efficaci necessitate mentionem facit; ergo illud ab eo statu sub omni respectu exclusit.

- Resp. Neg. conseq. Hoc enim fuit S. Doctoris in libro de correptione & gratiâ institutum, ut exponeret quodnam esset discrimen inter statum innocentia adjutorium, & illud quo nunc indiget natura corrupta. De illo proinde tantum auxilio loqui debuit, quod unicuique statui peculiare est; non autem de eo quod utrique statui est commune. Porro utrique naturæ statui æqualiter commune est auxilium, seu motio divina per se efficacis; eam scilicet ob causam, ut ait S. Thomas quod *nulla res creata possit in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ. (I. 2. quest. 109. art. 9.)* Alioqui Deo eriperetur primæ & universalis rerum omnium causæ titulus, qui in nullo naturæ statu potest à supremo Numine alienari. Non mirum est igitur quod de illa motione efficaci siluerit S. Augustinus, cujus mentio nihil ad suum propositum pertinebat.

- Obj. 2º. *Penès ipsum (Adamum) inquit Augustinus, erat permanere, si vellet, quæ non deerat adjutorium per quod posset; sed quia noluit permanere.*

nera, profecto ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset; sicut fecerunt Angeli sancti qui, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt. (Ibid.)

Unde sic: juxta S. Doctorem, Adamo ut in bono staret, non aliud auxilium fuit necessarium, quam illud quod habuerunt Sancti Angeli qui steterunt: atqui Angeli Sancti non habuerunt auxilium nisi versatile; siquidem per idem liberum arbitrium steterunt, per quod mali Angeli lapsi sunt, quibus certe non adfuit adjutorium efficax ad perseverandum.

Resp. Neg. min. S. enim Doctor, ut supra vidimus, asserit bonos Angelos, ceteris cadentibus, amplius adjutos fuisse. Porro amplius illud adjutorium non fuit auxilium sine quo, sed vi propria efficax. Non datum est enim Angelis qui ceciderunt atqui, teste Augustino, si adjutorium sine quo ipsis defuisset, eorum lapsus culpa vacasset. Si hoc adjutorium, inquit, Angelo vel homini... defuisset, ... non utique sua culpa cecidissent: adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. (Lib. de corrept. & grat. cap. 11. n. 32.)

Inst. cum Tournely & aliis. Non valet istud responsum: Amplius enim illud adjutorium, quod tantoperè jactatur, non fuit auxilium per se efficax, vi cujus perseveraverint boni Angeli: sed nihil aliud fuit quam plenissima beatitudo, & scientia quâ certo cognoverunt se ab ea felicitate nunquam casuros. Id constat 1°. ex istis Augustini verbis: Illi amplius adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt; 2°. ex eo quod ibi S. Doctor Lectorem statim remittat ad librum præcedentem, sicut jam etiam in libro quem sequitur iste tractavimus: Porro in libro, scilicet 11. cap. 13. actum fuerat tantummodo de sempiterna beatitudinis securitate & cognitione, quæ bonis Angelis in fidelitatis præmium concessa fuit.

Resp. Non posse hanc interpretationem cum Augustini verbis conciliari. 1°. Enim textum quem adhibuimus, duo complectitur; scilicet bonos Angelos fuisse amplius adjutos, ut servarentur ab aliorum lapsu, & præterea illos ad plenissimam securamque felicitatem pervenisse. Quoad istud posterius duntaxat Lectorem remittit S. Doctor librum superiorem, non vero quoad prius, nimium perseverantiæ causam, in isto quippe libero ea de re nihil omnino dicitur.

2°. Distertè loquitur de auxilio quod Sanctis Angelis subministratum fuit, eo ipso temporis puncto quo cadebant alii, istis male voluntate cadentibus: atqui perfecta beatitudo bonis Angelis non data fuit eo ipso tempore quod mali cadebant, sed post illorum ruinam, ut ait (Lib. 11. cap. 13.)

3°. Agitur de auxilio quo roborati sunt boni Angeli, ne caderent: quod vero de perpetua beatitudine certi evaserint, illud ipsorum perseverantiæ præmium fuit, non causa.

4°. Sermonem habet S. Doctor de adjutorio quo Sancti Angeli ad plenam felicitatem pervenerunt, unde se nunquam casuros certo cognoverunt: atqui ridiculè profus diceretur beatitudinem esse adjutorium quo pervenitur ad beatitudinem. Vanum igitur & profus inane est adversariorum responsum.

Obj. 3°. S. Augustinus humanam superbiam sic retundit: Humana hæc merita conticescant quæ perierunt per Adam, & regnet quæ regnat Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum. (Lib. de prædest. SS. cap. 15.)

Unde sic: S. Augustinus Adam innocentis merita vocat humana: atqui ita appellari non potuerunt nec debuerunt, si ex adjutorio per se efficaci prodierint; ergo, &c.

Resp. Neg. min. quamvis enim Adam merita non sine auxilio efficaci extiterint, humana tamen aliquo sensu dici potuerunt; eam scilicet ob cau-

sam, quod ut voluntas Adami innocenti in bona opera erumperet, gratiâ medicinali non opus habuerit, quâ sanaretur & reficeretur. Nam sana erat, robusta, nullis concupiscentiæ motibus, nullis ignorantia tenebris obnoxia, omnibus ad bene agendum viribus instructissima. Ad ferendos igitur veræ pietatis fructus, necesse non erat ut supra naturalem suum statum eveheretur; sed ab ea, tanquam à divite fundo, veluti sponte nascebantur; quapropter merita ex bonis operibus comparata, non incongrue humana dici potuerunt.

Longè autem aliter nunc se res habent: voluntas enim hominis lapsi graviter peccato sauciata & debilitata, ad res infimas depressa, pravis cupiditatibus vexata, amisit vires faciendis christiænæ pietatis operibus pares & accommodatas; necesse est igitur ut Salvatoris gratiâ medicinalis eam sanet, restituat, roboret, & supra naturalem ejus conditionem attollat, ipsi divinam caritatem inspirando. Unde fit ut ipsius merita perperam humana dicerentur.

Licet autem Augustinus Adami innocenti merita dixerit humana, propter eam quam exposuimus rationem, non ideo quodlibet auxilium per se efficax ab innocentia statu exclusum voluit. Quantum ab illa opinione abfuerit, nonne satis declarat, cum de Angelis, ac proinde de Adamo, dicit? *Ergo meliores à se ipsis, quàm ad illo (Deo) facti sunt; absq. (Lib. 12. de civit. Dei, cap. 9.)* Atqui, si Angeli & Adamus innocens sine efficaci adjutorio merita sibi comparassent, meliores à se ipsis quam à Deo facti essent. Melior enim qui bene agit, quam qui potest tantummodo bene agere: atqui hypothesi quam refellimus, Angeli & Adamus habuissent quidem à Deo & à gratia veniatili, ut possent bene agere & mereri, ipsam autem bonum opus ex quo nascitur meritum à libero arbitrio tenuissent, ut toties probavimus.

DISSERTATIO VI.

De Gratia inefficaci & excitante quæ sufficiens vocatur.

GRATIA quæ efficaci opponitur, dici solet modo *excitans*, modo *inefficax*, modo *sufficiens*. 1°. Vocatur *excitans*, quia voluntatem ad bonum opus allicit, & aliquod illius desiderium inspirat. 2°. Appellatur *inefficax* respectu boni operis ad quod ex natura sua tendit, voluntatemque movet. 3°. A recentioribus Theologis dicitur *sufficiens*, eo quod, inquirunt, quamdam confert potentiam bonum ad quod excitat operandi. Quo in capite à gratia efficaci distinguitur, quæ non solum dat posse, sed etiam operari.

Circa gratiam excitantem plurima in controversiam veniunt. Primum, an detur gratia excitans & interior cui voluntas humana resistat. Secundum, an ea gratia aliquem semper effectum in voluntate operetur. Tertium, an gratia hæc dici queat, sitque revera sufficiens respectu effectus perfecti ad quem tendit, & quo propter hominis culpam fraudatur. Quartum, qualem observandi mandata potentiam conferat.